

KRONIKA
ČASOPIS ZA SLOVENSKO KRAJEVNO ZGODOVINO
28. letnik Ljubljana 3. zvezek

Liliana Ferrari: Socialna, lokalna in nacionalna zgodovina: razprava v teku — Stran 153

Social, Local and National History: the Discussion Still Going on

Jaroslav Šašel: Začetki Poetovione in nekaj strani iz njene zgodovine v starem veku — Stran 157

Some Facts about the History of the Town Poetovio

Jože Mlinarič: Malteška komenda na Polzei — Stran 161

The Maltese Prebend in Polzela

Ignacij Voje: Ljubljanci v srednjeveškem Dubrovniku — Stran 171

The Citizens of Ljubljana in Medieval Dubrovnik

Jože Ciperle: Ljubljanska gimnazija (1773 do 1808), II. del — Stran 175

The Grammar School of Ljubljana (1773—1808), 2nd Part

Branko Marušič: Slovensko-italijanski odnosi v Avstrijskem Primorju v šestdesetih letih 19. stoletja — 183

The Slovene-Italian Relations in the Austrian Part of the Coastland in the Sixties of the 19th Century

Viktorijan Demšar: Grajsko življenje Apfaltrernov na Križu v 19. stoletju — Stran 191

Na ovitku: Alojz Schaffenrath — Carl Schubert, Zaga in mlini pri izviru Unca, litografija okoli 1830, Narodni muzej v Ljubljani (foto Srečo Habič)

Ureja uredniški odbor. Glavni in odgovorni urednik dr. Peter Vodopivec. Tehnični urednik Vasko Simoniti

Izdaja in zalaga Zgodovinsko društvo za Slovenijo, sekcija za krajevno zgodovino. — Tiska tiskarna Tone Tomšič v Ljubljani. Uredništvo in uprava v Ljubljani, PZE za zgodovino, Aškerčeva 12. Tekoči račun 50101-678-49040 (Zgodovinsko društvo za Slovenijo, Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana — Za »Kroniko«). Letna naročnina 160 din za posamezne naročnike, 240 din za ustanove, posamezna številka 80 din.

The castle Life of the Family Apfaltrern in Križ in the 19th Century

Jože Curk: Kratak oris komunalne in gradbene zgodovine Maribora med obema vojnama — Stran 194

An Abstract about the History of the Communal and Building Activity in Maribor between the two World Wars

Stane Granda: Razpad posesti knezov Auerspergov na Kranjskem — Stran 200

Disintegration of the Possession of the Prince Auersperg in Carniola

Bogo Jakopič: Ob 80-letnici centra za rehabilitacijo sluha in govora v Ljubljani — Stran 212

On the Occasion of the 80th Anniversary of the Centre for Rehabilitation of Hearing and Speech in Ljubljana

Miloš Rybař: V spomin dr. Lavu Čermelju. — Novi podatki o drugem tržaškem procesu — Stran 217

To the Memory of Dr Lavo Čermelj. — New Dates on the 2nd Proceeding in Trieste

Iz starih fotografskih albumov — Stran 221

Photos from Old Albums

Delo naših zavodov in društev — Stran 225

Notes on the Activity of our Institutes and Associations

Novo publikacije — Stran 231

New Publications

SOCIALNA, LOKALNA IN NACIONALNA ZGODOVINA: RAZPRAVA V TEKU

LILIANA FERRARI

Odveč se mi zdi poudariti, da v kratkem zapisu ni mogoče izčrpati zapletene in obsežne teme, kakršna je razmerje med historio-grafsko produkcijo lokalnega značaja na eni strani in »nacionalnega« značaja na drugi strani. Ta se kaže v večjih kronoloških in teritorialnih sintezah in kakor se danes postavlja v Italiji. Tudi sicer gre za problematiko, ki je še vedno predmet razprave; ta še posebej priteguje levo usmerjene zgodovinarje in je daleč od tega, da bi bila zaključena oz. da bi prišla do trdnejših stališč. Razprava je pred dvema letoma potekala v okviru posvetovanja, ki ga je organiziral Istituto nazionale per la storia del movimento di liberazione. Njegove najpomembnejše prispevke je objavila revija *Italia contemporanea*¹ in v njih potrjuje gornjo ugotovitev. Na tem mestu je treba tudi povedati, da je predmet mojih razmišljanj samo historiografija o Italiji po zedinjenju: takšna omejitev ima objektivne razloge, saj je razprava prav na tem področju segla najširše.

Tudi površen pregled italijanske historiografske produkcije v zadnjem desetletju zadostuje, da ugotovimo naraščanje prispevkov lokalnega značaja. Ta pojav se je tako zelo razširil in privedel do tolikšne razdrobljenosti, da je postal neizvedljiv sleherni poskus očrtati njegovo »geografijo«, ki se ne bi omejeval samo na preprosto naštevanje naslovov in ki bi znal dati pravi poudarek trdnosti še posebej tistim novim elementom, ki jih ta »razcvet« prinaša s seboj. Problem, ki ga je treba podrobneje preučiti, je prav pomen takšnega obnovljenega zanimanja za lokalno zgodovino, ki v zadnjih letih zajema nadvse raznolično množico tistih, ki so s tem »zaposleni«, bodisi da prihajajo iz tradicionalnih raziskovalnih ustanov (univerze in inštituti) ali pa čedalje bolj tudi od zunaj, s »terena«, da uporabimo zadnje čase pogosto zlorabljeno besedo.

Številčno naraščanje večjih in manjših revij, ki ga je spodbudila velika popularnost »oralne zgodovine«, in navdušenje, s katerim

se v najrazličnejših okoljih (in zato tudi dokaj neorganizirano) zbirajo intervjuji s »pričami preteklosti«, postavljajo in odpirajo muzeji materialne kulture ipd., sta nedvomno izpostavljena utemeljenim kritikam, ki zadevajo zlasti kvaliteto izsledkov. Vendar pa še bolj in v prvi vrsti razkrivata živo potrebo, s tem da opozarjata na tendenco, ki bi jo bilo zmotno omalovaževati in jo označevati le kot »modo«. Nedvomno so vplivi mikavnih izkušenj, kot je npr. prav angleška oral history, mnogokrat imeli preveč mehanične učinke in je tako prihajalo do površnega posnemanja, ki znova vzpostavlja, čeprav v ustreznih »progresistični« preobleki, stare in obrabljene tradicije »domoznanske zgodovine«, (in sedaj morda tudi mestnih) kronik, ki so jih nekdanje vrli župniki, v zadnjem času pa prizadevne skupinice »bosonogih zgodovinarjev« (da uporabimo oznako, ki je bila izrečena na že omenjenem posvetovanju v Riminiju). Tu ne želim dajati v en kup bolj ali manj diletantskih in improviziranih poskusov in resnih znanstvenih prispevkov, ki so resnična pridobitev za poznavanje zgodovine, kot so npr. tisti, ki jih objavlja revija *Quaderni storici*, temveč samo začitati tisto tendenco, iz katere v dobrem ali slabem izhajajo tako eni kot drugi in ki se je ne dá pojasniti ne s prerodom lokalizmov ne s površnim navdušenjem nad »eksotičnimi« izkušnjami.

Če ostanemo na ravni splošnih razmišljanj in ne formuliramo sodb o kvaliteti proizvodov takšne dejavnosti (kar je nemogoče storiti, ne da bi se poglobili v podrobnosti posamičnih prispevkov in izkušenj), potem je treba poudariti, kar je bilo tudi sicer že večkrat poudarjeno, namreč da je vedno večje število poskusov lokalne zgodovine zunaj ustanov, ki jim je to tradicionalna naloga. Hkrati je to znamenje latentne krize teh ustanov in še zlasti krize v razmerju med zgodovinarjem (ali institucijo, ki ga zaposluje), in tistimi, ki jim je njegovo delo namenjeno, tj. z družbeno realnostjo ali z drugimi besedami z njegovim občinstvom.

V uvodnem referatu na posvetovanju v Riminiju, ki so ga pripravili Guido D'Agostino, Nicola Gallerano in Renato Monteleone, je problem jedrnato prikazan takole: »Nova zahteva po lokalni zgodovini... nedvomno ne raste samo iz nezadovoljstva nad splošnimi sintezami; v njej se kaže zavest, ki jo brez pretiravanja lahko označimo za dramatično, o krizi historičnega uma, o pretrganju možnih in koherentnih povezav med preteklostjo in sedanjostjo, o negotovostih in o nemožnosti izbrati teoretično utemeljen kri-

terij za preučevanje preteklosti (potem ko smo zavrgli fetišistično rekonstrukcijo tistega, »kar se je dejansko zgodilo«, pa čeprav ta skušnjava vedno znova prihaja na dan).«² Gre torej za nekaj, kar je mnogo obsežnejše in globlje od zahteve po dopolnjevanju in poglobljanju že storjenega; ne gre samo za fazo preverjanja in ponovnega premisleka starih splošnih interpretacijskih stališč na podlagi vzorčnih raziskav, terenskih preučevanj in raziskav o nastanku omejenih situacij z novimi instrumenti in tehnikami. Ko bi šlo samo za to, bi se to le malo razlikovalo od tradicionalne rutinske razprave med specialisti, ki na podlagi zaporednih aproksimacij bolj ali manj miroljubno stopajo po poti, ki vodi k zgodovinski »resnici«. V takem primeru bi ostali v mejah tradicionalnega pojmovanja, saj je lokalna zgodovina vedno obstajala (res pa so v preteklosti arhivski viri imeli prednost pred intervjuji). Odveč se zdi opozoriti, da »splošne sinteze« ne nastajajo iz nič, da so v njihovem ozadju vedno vrste posamičnih raziskav podrobnosti itd. Malo prej navedeni citat, ki (tudi dve leti potem, ko je bil napisan) dobro označuje sedanji položaj, pa nasprotno opozarja na uveljavljanje bolj problemskih stališč in na vzpostavljanje izrazito konfliktualnega razmerja s preteklo historiografsko tradicijo: lahko bi rekli, da se je na mestu nekdanjih trdnih metod in kategorij odprla praznina. »Kriza historičnega uma« se kaže v prvi vrsti v tem, da so pod vplivom različnih dejavnikov razpadli parametri, ki določajo zgodovinarjevo izbiro o tem, kaj je v določenem dogodku »zgodovinsko« odločilno in kaj je v njem obrobno, dodatno, podrejeno. Zato se mnogi sprašujejo o veljavnosti tistih temeljnih kriterijev, ki jih je upoštevala historiografija, definirana en bloc, a morda le prenašala, kot »Zgodovina političnih institucij«. Luisa Passerini v uvodu v knjigo *Storia orale. Vita quotidiana e cultura materiale delle classi subalterne*, ki jo je uredila, govori o »zahtevi po zgodovini«, ki se izraža »v težnji, da se manj preučujejo drugi, tisto, kar je daleč, kar je eksotično in izjemno, in bolj tisto, kar je blizu, kar je vsakdanje in normalno«, o nekakšnem »uporu glavnih akterjev, ki so se zavedli, da ustvarjajo realno zgodovino, in ki zato zahtevajo zase tudi pisano zgodovino«. Pri tem odkriva glavne akterje te zahteve (tudi v drugih okoljih, ne samo v italijanskem) v političnih in narodnoosvobodilnih gibanjih, v delavskem gibanju, v feminističnih gibanjih in v gibanjih narodnostnih in jezikovnih manjšin.³

Passerinijeva v svoji razpravi resda govori predvsem o vlogi, ki jo ima oralna zgodovina

glede na tako zahtevo, vendar pa lahko njeno mnenje prenesemo tudi na obnovljeno zanimanje za lokalno zgodovino. Mikroanaliza, socialna zgodovina in oralna zgodovina so termini, ki se v sedANJI razpravi nenehno prepletajo, tako da jih lahko skupaj definiramo kot »zgodovino odspodaj«. Zgodovini institucij, vrhov, strankarskih in sindikalnih vodstev (skratka zgodovini »oblasti«) stoji nasproti zgodovina tistih, nad katerimi se »oblast« (lahko tudi opozicijskih skupin) izvaja: rekonstrukcija življenja, mentalitete, prizadevanj in kulture »objektov hegemonije« v vsej svoji specifičnosti.

Guido Quazza piše takole v svojem nedavno objavljenem prispevku: »Lokalna zgodovina mora biti ne le preverjanje ‚nacionalnih‘ ali celo internacionalnih problemov, ampak tudi odkrivanje specifičnih problemov, ‚novosti‘, ki prihajajo na dan, in mora z vsemi svojimi raznovrstnimi instrumenti in možnimi oznakami postati tisto mesto, kjer se v konkretnem lokalnem mikrokozmu in v človeškem merilu analizira razmerje med političnim in osebnim, med javnim in zasebnim.«⁴ Ta trditev, postavljena v širšem kontekstu razprave o italijanski historiografiji, je zavestno močno politično poudarjena. Sicer pa tudi ne more biti drugače: odločitev za »subjektivnost« v polemiki z navidezno objektivnostjo političnih institucij nikoli ni bila nevtralnno dejanje. Razprava o razmerju med lokalno in nacionalno zgodovino se je v Italiji razvnela v začetku sedemdesetih let, v prelomnem ozračju po letu 1968, ko je kriza institucij in tradicionalnih strank pod pritiskom študentskih in delavskih gibanj postala konkretno in izkustveno dejstvo, ki je zajelo dovršen del levih intelektualcev. Do srečanja med historiografijo in družbenimi vedami je prišlo, kot pravi Quazza, »na pobudo ‚gibanj‘, ne pa zgodovinarjev (komunistične) partije.«⁵ Do vdora oralne in materialne kulture ni prišlo »na pobudo univerzitetnih veličin, temveč pod pritiskom velikega vala leta 1968, pod vtisom izkušenj množičnih gibanj in obstoja delavskega razreda, ki je bil vsaj deloma različen od tistega, ki so ga predstavljale njegove politične in sindikalne organizacije.«⁶

Nikakor ni mogoče iti mimo izredno pomembne spodbude, ki jo je prinesla izkušnja Nuta Revellija, ki je sicer tako po svojem namenu kot tudi po jeziku v popolnem nasprotju s kanoni akademske historiografije. Ta pa je hkrati izjemno precizna v ugotavljanju »velikih tem«, zadevajočih njegovo rodno deželo okrog Cunea. Njegova zadnja knjiga, v kateri je zbral pričevanja kmetov (Il mondo

dei vinti, 1977), je skupaj z dolgim uvodnim besedilom zgleden primer lokalne zgodovine. Revelli piše: »Statistični podatki, ‚stališča strank‘, uradni dokumenti kmečkih združenj in intervjuji na znanstveni ravni so ‚zgodovina‘, ki so jo pisali ‚drugi‘, in ki me zanima le obrobno. Bežim iz Cunea, tega gluhega in pobožnjakarskega mesta, in iščem svet premaganih, kjer je dialog še možen in kjer v dialogu občutim življenje. Hočem, da spregovorijo večni izrinjenci, ‚gluhonemi‘ tisti, ki so preživeli veliki genocid, tako kot bi lahko spregovorili v resnični demokraciji. Prav svet premaganih mi zbuja upanje, mi daje zanos mladostne jeze in me kliče v boj proti današnji pokvarjeni družbi.«⁷

To je potemtakem iskanje zgodovinskih korenin kot aktivističen zagon, kot odločitev za enega od obeh taborov, kot trdna zasedranost v realnosti domače zemlje, hkrati pa na podlagi posledic, ki so jih imeli za svet »premaganih«, tudi ponovno odkrivanje velikih procesov, ki so zajeli celotno italijansko družbo (industrializacija, izseljevanje, vojne), in pozorno preučevanje razmerja med kmeti in institucijami v različnih oblikah njihove prisotnosti (duhovščina, stranke, vojska). Prav v luči omenjene izjave pa je uspeh Revellijevega dela, ki je sicer v marsičem nepopovljiva izkušnja, še en dokaz več za izrazito politično obarvanost novih tendenc v historiografiji.

To je ugotovitev, ki je morda ne bi bilo treba poudarjati, saj je — pustimo mistifikacije ob strani — vsesplošno sprejeto, da je zgodovinarjeva izbira (materialov, pripovedne oblike, tem, ki jih je treba v prvi vrsti obravnavati itd.) neizogibno povezana z njegovimi splošnimi ideološkimi opredelitvami. Vseeno pa je v stvarnosti še vedno močno prisotna težnja, da se na to pozabi.

V že omenjenem referatu na posvetovanju v Riminiju so sintetično opisana dogajanja v italijanski historiografiji po 2. svetovni vojni in v tem kontekstu je posebej poudarjen pomen prvih sistematičnih poskusov v lokalni zgodovini, ki so potekali v krogu revije Movimento operaio. Tedaj je bilo treba odpraviti »pomanjkljivosti liberalne historiografske tradicije in, kar je še huje, potvorbe historiografije dvajsetletnega obdobja fašizma.«⁸ Prav na »spremenjeno kulturno in politično ozračje« v letih 1955—56 je bilo opozorjeno, da bi pojasnili obnovljeno zanimanje najprej za nacionalno zgodovino in za zgodovino političnih institucij, nato pa za zgodovino ekonomskega razvoja. Medtem ko je v prvi fazi odkrivanje virov delavskega gibanja polemično povelečevalo spopad s tradicionalno

historiografijo, pa se je pozneje težišče preneslo in se združilo s prizadevanjem, da bi delavski razred in njegove politične izraze izvlekli iz osamljenosti, s tem da je bila poudarjena njihova vloga »nacionalnih sil, brez katerih ni mogoče doseči nobenega napredka«. ⁹ Omeniti je treba tudi razcvet lokalnih študij na katoliški strani, kjer so si prizadevali v začetkih nespravljivega katoliškega gibanja v 19. stoletju in v njegovem antiliberalnem zaletu najti avtentični »ljudski« vpliv na politično prisotnost katolikov v deželi. O tem, na čemer temelji nedavna razprava, smo že govorili.

Ugotoviti oznako kulturnega pojava pa seveda še ni dovolj: treba je tudi poskušati spoznati, kako izbira splošnega značaja, kot se kaže v metodi raziskovanja, konkretno postane »historiografsko delo« ali, v preprostih besedah, kako se danes v Italiji piše mikrozgodovina oz. lokalna zgodovina. Tu se znova pokaže potreba po razčlenjeni kvalitativni oceni, ki pa presega okvire tega kratkega zapisa. Zato se bom omejila samo na to, da na kratko orišem glavno tendenco (ki jo, kot se mi zdi, precej pogosto srečujemo tudi v resno dokumentiranih in kritično zavzetih delih), ne da bi se posebej zaustavljala pri tem ali drugem delu. Mislim na tendenco po ponovnem preučevanju (pa tudi kritičnem preverjanju) interpretacijskih kategorij »nacionalne zgodovine« s stališča domnevno »nedolžnih« materialov, tako da se predmetu raziskovanja pripisuje tako rekoč prirojena »konkretnost«, nekakšna »resnica«, ki naj ne bi potrebovala tolikšnega preverjanja kot v tradicionalni historiografiji. To je konec koncev tudi iluzija, da je v mikroanalizi z večjo neposrednostjo mogoče prodreti do zgodovinske »resnice«, do tistega, »kar se je dejansko zgodilo«. Gre za nesporazum, do katerega prihaja zlasti v zvezi z ustnimi viri oz. vsemi tistimi viri, ki neposredno izražajo stališča podrejenih slojev. Večkrat se pozablja, da je tudi te vire treba kritično preučiti kot vse druge. Pretirano poudarjanje mikroanalize kot preverjanja zgodovine političnih institucij (ali nacionalne zgodovine nasploh) lahko tako zaide v iste abstraktnosti, ki smo jih prej sami napadali, le da imajo sedaj drugačen predznak. Tako se npr. v vprašanju delavskega razreda dogaja, da se »reformizmu« delavskih aristokracij postavlja nasproti spontana konfliktnost obrobni delov proletariata in se le-tim pripisujejo vse pozitivne oznake »gibanja«. Tradicionalni shemi razvoja razredne zavesti znotraj proletariata, ki doseže svoj vrh v hegemoniji partije, se

postavlja nasproti drugačna shema (poudarjanje avtonomije), ki pa prav tako kot prva temelji na apriornih trditvah in pojmi, prevzetih iz sedanje politične razprave. Takšen pristop k natanko omejenim situacijam samo navidez omogoča uresničiti zaželeno razmerje z »bolj realnim« in nasprotno znova vzpostavlja »mite«, s tem da privilegiranemu subjektu analize pripisuje obnašanje, kakršno od njega pričakujemo. Prav s tega vidika se kaže vzorna pravilnost Revellijevega uvoda v *Il mondo dei vinti*: zavzeto solidarnost, ki označuje njegovo razmerje do prič, vedno spremlja kritična distanca do kategorij, ki določajo njihovo kulturo. »Tujost« premaganih in potisnjenih v stran do institucij nikoli ne postane ključ samozadostne razlage, temveč od primera do primera dobiva različne predznake in prihaja do različnih rezultatov, omogoča reagirati ali pa ostati pasiven spričo dejstev »velike zgodovine« in jo je treba kot tako upoštevati in vrednotiti od primera do primera.

Da sklenemo: ob vsem tem je treba poudariti pozitivne elemente, ki jih ta nova produkcija vnaša v italijansko historiografijo, zlasti še pri uporabi instrumentov, v zbiranju in urejanju t. i. »drobnega« gradiva, drobnih kamenčkov, ki pomagajo sestavljati mozaik vsakdanjega življenja. Ne gre samo za intervjuje, temveč tudi za družinske proračune, za pisma tistih, ki še zdaleč niso glavni akterji dogajanja, za župnijske kronike ipd. Gre za gradivo, ki je ostalo ob robu zgodovine z veliko začetnico, ki je raztreseno po raznih krajih in ki je v velikem delu žal že izgubljeno.

Že samo to, da se to gradivo odkrije in da postane dostopno raziskovalcem, pomeni po mojem mnenju ne glede na možne dvoumnosti v njegovi uporabi velik (a ne edini) korak naprej, da bi študij lokalne zgodovine pa tudi zgodovine tout court lahko dejansko napredoval tako, da bi postal izviren in da ne bi le improviziral po zgledu velikih dosežkov evropske socialne zgodovine.

Prevedel ALEŠ ROJEC

OPOMBE

1. Storia nazionale e storia locale a confronto. Il seminario degli istituti, v Italia contemporanea, XXXI, julij-september 1979, št. 136, str. 99 do 126. — 2. N. Gallerano, G. D'Agostino, R. Monteleone: Riflessioni su »storia nazionale e storia locale«, prav tam, XXX, oktober-december 1978, št. 133, str. 5. — 3. Storia orale. Vita quotidiana e cultura materiale delle classi subalterne (uredila L. Passerini). Torino: Rosem-

berg e Sellier, 1978, str. VII. — 4. G. Quazza: Storia della storiografia, storia del potere, storia sociale, v L'Italia unita nella storiografia del secondo dopoguerra (uredil N. Tranfaglia). Torino: Feltrinelli, 1980, str. 291. — 5. Prav tam,

str. 282. — 6. Prav tam. — 7. N. Revelli: Il mondo dei vinti. Testimonianze di vita contadina. I. La pianura. La collina. Torino: Einaudi, 1977, str. XXVI. — 8. N. Gallerano idr.: Riflessioni..., str. 6. — 9. Prav tam.

ZAČETKI POETOVIONE IN NEKAJ STRANI IZ NJENE ZGODOVINE V STAREM VEKU

JAROSLAV SAŠEL

Malo je mest na Slovenskem, ki bi bila lahko tako upravičeno ponosna na starost in pomembnost svojih začetkov kot Ptuj.

Legenda o jantarju in jantarski poti, ki je vezala Severno morje s Padsko nižino in Mediteranom, na simbolično-mitičen način nakazuje, kakšen je bil vzrok za začetek naselja in kakšna je bila pozneje vloga Poetovione: karavansko-prekupčevalska postaja na trgovski liniji, ki je bila z odcepi prva zložna pot okrog izrastkov Vzhodnih Alp. Po njej je tedaj krožilo tisto, kar kroži danes za nas po železnici, to je, važnejši gospodarski in vojaški predmeti, ki jih izdelujejo le v določenih centrih in so za vsakdanje življenje od kože do palače, od samnij do utrjenih mest in trdnjavsko kontrolnih točk nujno potrebni. To je bilo tedaj predvsem razvojno-tehnično vedno izboljšujoče se kovinsko orodje, orožje, to so bile drage kovine, poldragi kamni, jantar, kože in kožni izdelki pa tudi sužnje so dovažali po isti poti in lov na sužnje ni bil redek v njenem območju. Hkrati si je iz prazgodovinskih sivin izvijajoča se postaja zagotovila razvoj na ugodni strateški točki ob brodu čez Dravo. Ker je Drava plovna, je postaja lahko komunicirala s pokrajinami in naselji navzgor in navzdol. In ker ni daleč štajersko-koroško rudogorje z alpskimi dolinami, odkoder so bili zakladi in izdelki najprirodneje transportirani do omenjene perialpske komunikacije, je eno z drugim ustvarilo tiste osnove, iz katerih se jame oblikovati politična zgodovina. Motor, ki žene zgodovinska dogajanja, so vsakokratne danosti, to je v poetovionskem primeru prometna črta, to je strateška točka in gospodarska dinamika že od začetkov železne dobe spričo noriškega mineralno pomembnega zaledja v Alpah.

V Alpah in njihovem območju so rasla središča, ki so se borila za rudišča, jih držala v posesti, predelovala rude in iskala tržišča. Ta so bila predvsem v Panoniji, ki je

alpski produkcijski asortiment tróšila, potrebovala in si ga dostikrat skušala v tedaj nastajajoči poudarjeno socialni diferenciaciji — v dobi kulture žarnih grobišč in zgodnje železne dobe — v tedanjem nastanku regionalnega (ne več družinsko-rodovnega) hegemonizma in s tem povezane ekspanzije in borbe za primat priboriti. Priroda in človek sta torej ustvarila napetost, ki je sprožila tok dogajanj na prometnem križu Drava—Jantarska pot okrog Alp in pritegnila v sredo tega toka poetovionsko strateško točko. Tako je bila Poetovio že v prazgodovini vključena v gospodarsko-politično dinamiko, katere viške in nižke nam lahko obnovi in predoči zgolj potrpežljivo arheologovo delo.

Z gospodarsko-političnim predznakom je življenje tudi v Poetovioni potekalo v skladu s tehnološko revolucionarno fazo razvoja noriškega železarstva in jeklarstva in politike v zvezi s tem. Znamenje, da je naša interpretacija prazgodovinske osnove razvojne usmerjenosti naselja pravilna, je tudi dejstvo, da je v času keltske dominacije Poetovio bila vključena v *regnum Noricum*.

Rimske tipalke so se zgodaj dotaknile vzhodno-alpskega sveta tako iz vojaških kot gospodarskih razlogov. Med gospodarskimi je prevladovalo rimsko ekonomsko-politično zanimanje za noriško metalurško produkcijo, med vojaškimi pa potreba in težnja po absolutni varnosti na ozkem in kočljivem severovzhodnem prehodu iz Italije na Balkan. Ogrožali so ga zdaj Cimbri in Tevtoni, zdaj Japodi iz Like, zdaj — vse tako kaže — Tavriski, in, končno, Dačani iz Sedmograške pod vodstvom odličnega vojskovodje Burebiste, ki so prek Panonije dobesedno zmleli dve vodilni plemeni na perialpskem prostoru, Boje in Tavriské. Noriki so prosili za pomoč. Cezar jim jo je obljubil. Ni pa bila več potrebna, ker so Dačani s skorajšnjo smrtjo Burebiste politično-organizacijsko